

A czukorrépa termeléséről.

A czukorrépa termelését illetőleg a megfelelő földnek megválasztásán kívül a) az illető föld előmunkálása, b) ennek vetéskori művelése és a magnak elvetése körüli teendők, c) a kezelés utáni egész művelési rendszer és d) a répaszedés alkalmával követendő eljárás jöhetnek tekintetbe, és mind ezen teendők egész figyelmünket és gondoskodásunkat igénybe venni hivatvák, ha hogy a climaticus és elemi befolyások kedvezőtlen behatását a minimumra reducálni, és mind ezeknek ellenére majdnem egész biztossággal legalább is kielégítő termést nyerni akarunk.

Közbevetőleg kívánok itt egy megjegyzést tenni azok részére, kik a repczetermés bizonytalanságát a répatermeléssel párhuzamba tenni szeretnék, hogy „Tanárky barátunk szavai szerint“ legyenek kívülök egy bünbak, melyre mindenkor hivatkozni lehetne, ha hogy az ur Isten nem promoveálná eléggé állapotjukat; de engedjék meg, hogy kimondjam, miszerint ezen különben plausibilisnek óhajtott párhuzam nem áll, és egyáltalában nem állhat meg; — mert ha ez valóban úgy volna, akkor a legtöbb tőkepezés és industrialis ember nagyon meggondolná a dolgot, és nem igen sietne százezereket és egész szakértelmét s munkásságát egy vállalatnak létesítésébe fektetni, melynek prosperitása főleg az időjárás viszontagságaitól, és az elemek behatásától feltételeztetnék. — A czukorgyáros nem számíthat más nyers terménybeli forrásra, mint a közvetlen szomszédságában létezőre, és ha ez kiapadna, vagy nagyon is leapadna; úgy összetett kézzel csak egy évi veszteglés után is elszomorodva nézhetne bizonyos bukása felé; (mert nála nem dolgozni, vagy keveset dolgozni annyit jelent, mint tönkre jutni) és nem lehet, nem szabad egy saját munkássága és értelmisége által tőkéhez jutott, és már ez által is körültekintést óvatosságot, és takarékoságot tanusított industrialis ember felől feltenni, miszerint ő ily bizonytalan, és egészen kivülről fekvő alapra építse jövő boldogulását, midőn ezeken kívül elég gondot és aggályt szerezhetnek neki a kereskedelmi conjuncturák; és egyéb üzleti nehézségek, és kisebb nagyobb calamitások, melyeknek minden bár mi néven nevezendő üzlet vagy vállalat folytonosan kitéve vagyon. — A czukorgyárosnak tehát egész biztossággal kell számítania legalább is egy helybeli középtermésre, mert távolról répat szerezni nem lehet; midőn az olajgyáros a szükségelt repczével a világ piaczaról magát mindenkor elláthatja.

Ezen közbenvetőleg elmondottak után térjünk a czukor répának megválasztandó földminőségnek kijelölésére, és annak kimutatására, hogy miféle termelés után lehet indicálva annak alkalmazása.

Előlegesen meg kell jegyezni, miszerint a czukorrépa termelést csak oly földben lehet szándékolni, melyről némileg feltételezhető, hogy hivatva lehet czukortartalmas répát termelni.

Nem hiába mondja a czukorgyáros, miszerint a czukrot a gazda termeli, és ő csak a termeltet kivonja; továbbá abban is tájékozva van, hogy oly répát, — mely bár a legjobb minőségű mag után termelve — nem tartalmaz annyi százalékot, mennyi okvetlenül szükséges, hogy átalakítási költségeit (egy mázsa répára 1 ft. 30—50 krt. számítva) teljesen megtérítse, és ezenfelül a befektetett s forgalmi tőkéje után kielégítő hasznot is nyújtson — nem fordíthat gyártási céljaira, és egyáltalában fel nem használhat; minélfogva a körültekintő iparos elsősorban is megvizsgálja a vidéket, és az ottani szántóföldeknek minőségét, hol megtelepedni kíván, és egész óvatossággal előbb a kísérletileg ott termelt répának czukortartalmáról szerez magának hozzávetőleges meggyőződést, mielőtt gyárát fellállítaná. — Mindezeket felhozni kívántam előleges megjegyzésem bővebb indoklásául.

E szerint a czukorrépa termelésre nem használhatók a friss gyep vagy régibb luczerna törések; a vidék ugy nevezett lapjai, melyek különben talán egyéb termelésre alkalmasok, de — egy kissé elsavanyosodott talajuk lévén — mind addig e termeléstől kizárandók, míg hosszabb idejű s bizonyos időszak alatti gyakoribb szántás és porhanyítás után fentebbi tulajdonukat elvesztették; ide számíthatók az áthatlan réteggel biró, vagy forrásos földek, melyek vasas tartalmuk szoktak lenni, és savanyokkal vagy sókkal kelletlenül vannak ellátva; alig szükséges említenem, hogy a tulnyomóan homokos talajú földek sem felelnek meg a célnak; és így könnyen tájékozhatja magát a gazda, hogy t. i. a célnak legjobban megfelel a szelid agyagos föld, mely a búzát s répát egyiránt jól megtermi.

Azt hiszem, hogy e részben eleget mondottam a practicus gazdának, és — ha vidéke általjában czukorrépa termelésre alkalmasnak találtnék — könnyen tájékozhatja magát, miszerint választását a kissé emelkedettebb és vízjárástól ment földjeire terjessze.

a) A répaföldek előmunkálatát illetőleg megjegyezni vélem, miszerint répát czélszerűen következtethetni buza, árpa, vagy takarmányféléknek gazdag trágyázás mellett kétszer egymásután egy

évbeni termelése után, többnyire még jó erőben lévő földeken; és az előmunkálat alatt érteni kívánjuk az ily földnek még kora ősszel (augustus végével september elején) első felszántását olyformán, hogy a tarló 6—8 hét alatt elkorhadhasson; — ezen föld october végén, vagy november hó lefolyása alatt ismét és pedig a lehetőségig mélyen megszántandó; és e tekintetben határoznak a talaj minőség, a már akkoráig előre haladott általános földmélyítés, trágyaerőbeni létel, és egyéb tekintetek, melyek az okszerű gazda megítélésétől függnék; de meg kell jegyezni, hogy mielőbb kívánatos a 8—9 hüvelyknyi óvatos mélyítés, melynek elérése után nem fog a gazda hibázni, ha a mélyítést még egy-két hüvelykkel megtoldja, kukoricza után nem lehet a répatermelést ajánlani, mert az előmunkálatot nem lehet jól megadni, és ha ez nem kívántatnék is úgy mint a buza, árpa után, mégis nem lehetünk biztosak, hogy a kukoriczának letakarítása után megadhatjuk-e a correct mély szántást, mely alatt értem én a kukoricza szárnak fenékig gondos levágását, és ennek utánna a földnek erős megfogasztatását a mély szántás előtt, hogy a szántás egyenlő mélységű lehessen; mi nem fog lenni, ha ekénk a felhalmozott apróbb dombocskákon fel, s le fog eviczkélni. — Friss trágyába sem ajánlhatom a répatermelést nemcsak azért, mert a gyáros ezt azon oknál fogva nem kedveli, mert az így termelt répa nem lesz oly czukortartalmas, mint különben; de azért sem, mert tavasszal a trágyás földet nem lehet úgy elmunkálni s apróvá tenni, mint ezt a magkikelésnek biztonsága megkívánja, először a trágya miatt sem, mert ezt különösen nálunk, hol a trágyakezelés nem divatos, és többnyire szeletes, darabos, éretlen trágyával rendelkezhetünk, nem lehet jól alászántani; de másodszor azért sem, mert az ősszel — télen vagy kora tavasszal történt trágyakihordás alkalmával lehetlen elkerülni azon hátrányos körülményt, miszerint földünk a marha- s szekérjárás által össze ne gázoltassék, mi a tavaszi szántás alkalmával az apróra elmunkálást nehezíteni, vagy lehetlenné tenni fogná, minthogy felszántott földön minden illetén munkálat mint p. o. a trágyahordás erősebb nyomot hágy maga után, mint a fel nem szántott földön.

b) Az ily előmunkálattal ellátott földek tavasszal, a mint a különböző vidékek szerinti éghajlat engedi, april elején vagy néhány nappal előbb is — tekintetbe véve földünknek fekvése szerinti nedvességét, és azon állapotját, mely szerint a legezészerűbb időszakban — hogy ne mondjam órában, találjuk el a miveletünk sorozatára legkedvezőbb momentumot, — nyerhetik a harmadik szántást, melynek

mélységét azon körülmény határozhatja meg, hogy elegendő nedvesség mellett felszántott földünket teljesen apróvá tehessek a nélkül, hogy a marhanyom kétszeri fogasolás és kétszeri hengerezés után se látszassék károsnak, és helytelennek; mert ezen kétszeri munkát, mely felszántott földünknek teljesen apróvá tételét czélozza, az esetek többségében nem szabad elmulasztani; minthogy a répamagnak biztos kelése majdnem kizárólag ettől feltételeztetik. — A szántást — a mint csak lehet — nyomban kövessék az aprozást eszközlő munkálatok, ezt rögtön a magnak legfeljebb $1\frac{1}{2}$ hüvelyknyi mélységre leggondosabb — legezélszerűbben géppel — sorbani elvetése, és azonnali betakarása többnyire hengerezéssel oly formán, hogy felszántott földünkben a vetést ugyanazon napon — hogy ne mondjam — órában, teljesen bevégezhessek, mely napon s órában azt megkezdetük. — Ha mindezeket így vagy ezt leginkább megközelítő módon teljesítettük, ugy biztosak lehetünk benne, hogy a répakeelés megfelelőleg sikerülni fog; és ettől függ főleg s praeferenter a répatermelésnek kívánt eredménye. — Egy poroszthoni jeles és bő tapasztalású czukorgyárostól — ki a répának nagybani termelése körül a veterán vezér nevet magának kiérdemelte, ismételve s nem egyszer hallottam azon megjegyzést — mire ő a legnagyobb sulyt fektetné hajlandó volt — hogy t. i. a répatermelő a legkitünőbb szorgalmat és figyelmet arra fordítsa, hogy a magkelés a lehetőségig biztosítva legyen; a többi — mint mondá — könnyű dolog, és teljesen a gazda hatalmától függ. — Hogy a kelés továbbá megfelelő legyen, adni kell a földnek bőven magot, és e részben rosszul számító gazda az, ki e tekintetben egy pár forintnyi összeget megkimélni törekvő; mert néhány forintnyi megtakarításáért valószínűleg ugyanannyi száz forintnyi veszteséggel fog lakolni. Egy catast. holdra számítani kell — czukorrépa termelést értve 15—20 font magot, — magától értetődik, hogy ha esetleg — mi ritkán fordul elő — mindezeknek daczára a kelés vagy épen nem vagy rosszul sikerülne, ugy a kedvező időjárást bevárva és ellesve újra kell be vetni a földet épen oly gondos szorgalommal, mint azt a közlés szerint talán első ízben is már megtettük. — Melegebb napok bekövetkeztével kedvező nedvességi állapot mellett a kelés 8 nap alatt megtörténvén, csak hamar az egyezés s egyéb munkák gyorsabb egymásutáni eszközlése által megnyerheti a gazda az időben azt, mit vesztett, és itt előnyére szolgál azon körülmény, hogy ily másodszor elvetett földjén a gaz kevesebb izágát

fog okozni, mint némely egyéb korai vetéseinél, és könnyebben fog a munkával boldogulni.

c) Ha saját teljes igyekezetünk, és Isten segítségével, — ki a fáradozó munkásságot többnyire meg szokta jutalmazni — sikerült répa földünkön kielégítő kelést elérnünk; akkor ne várjuk be az időt, mikor az apró kis palánták már jobban fejlődni indultak, hanem siesünk az egyezést hová hamarabb megtenni t. i. akkor még, midőn a növényke még apró, de annyira kivehető és kezelhető, hogy gondos kéz által egy egy helyen — egymástól 6—8 hüvelyknyi távolságban — csak is egyetlen egy plántást meghagyni lehessen. — A répa termés biztonságára nézve nagy tényező a minél korábbi egyezés, és e tekintetben sok répa termelőt láttam téves utat követni, kik az egyezéssel kelleténél tovább késtek, és a palántáknak erősebb kifejlődését bevárni hajlandók voltak. — A korai egyezés fontosságának kiemelésére alig találok szavakat, és azt vagyok bátor ajánlani, hogy mindenki tegyen vele próbát, és csak is ekkor fog meggyőződni, — mire nekem legjobb akaratom mellett nincs tehetségem — hogy a lehető legjobbat voltam szerencsés ajánlani. — Nem szükség ezek után bővebben elemezni, mennyire hasznos, sőt szükséges a répának egyezése előtt és után, a földet többször kapálgatni, hogy ne csak a gazt tartsuk földünkötől távol, de hogy a gyakoribb porhálás által földünket megnyitva arra is képesítsük, hogy a harmatnak vagy legesekélyebb nedvességnek s a levegőben létező és harmattal vagy esővel lecsapódó termékenyítő elemeknek sikeres befogadására minél alkalmasabb legyen. A gaz a legnagyobb ellensége a répa növénynek, és gazd. termelésünk egyik ágában sem tapasztalhatni ennek oly káros hatását, mint a répánál; miből az következik, hogy a gazt minden időben — még aug. hóban is el kell távolítani, habár a tüzetes kapálás nem is volna már szükséges. — A répánál a sorvetés s sormivelés mindenképp följött ajánlható és nagyban csak is ez uton lehet eredményhez jutni. — A sorok távolsága egymástól 16—18 hüvelyk körül lehet, midőn a sorban a répa egymástól — mint már mondva volt — 6—8 hüvelyknyi távolságra legyen. — Az egyezésre még egyszer visszatérve, legfőbb szorgalom fordítandó arra, hogy egy helyen csak is egyetlenegy répa-palánta maradjon, minek eszközlése ugyan nagy figyelmet igényel, de annyira jutalmazó, hogy a legnagyobb gondot megérdemli. — Valamint egy kunyhóban nem fér meg jól két lakó, úgy természetben a répánál is ez az eset, és két egymás nyakán tengődő palántából nem lesz nagyobb répa, mint p. o. a murok, holott

ellenkezőleg az egyedül maradt palántából egy jeles répa 1—2 fontnyi nagyságu fog kifejlődni. — Ha az egyezés elhalogatása körül sok répatermelőt hibáztatni felhiva érzém magamat, úgy megvallom, miszerint az egyezésnek helytelen eszközlése körül még többeket s jobban vagyok kénytelen megróni; egedelmet kérve, hogy így fejeztem ki magamat, de nem kívánám bárkit is sérteni és jobb kifejezést hamarjában nem találtam.

d) A répakiszedéskor megvigyázandó eljárás felől is kívánok néhány szót mondani, és a répatermelőket arra figyelmeztetni, hogy czukorgyártási szempontból mindig azon répatáblát szedjék előbb, mely érettebb voltát mutatja; ennek ismertető jele, hogy a répának levelei erősen sárgulni indulnak, és csak is ily állapotban lehet a czukortartalom benne kellőleg kifejlődve; a haragos zöld vagy meg nem sárgult levelü répával jó lesz egy kissé várni, mert ily állapotban a répa még sok savat és savanyt tartalmaz, mely egy kis idő multával nevezetesen javul; mit eszközöl e tekintetben 10—14 napi halasztás, ezt számtalanszor volt alkalmam, egész a hihetlenségig, tapasztalni.

Sokan azon hibát követik el, hogy kiszedéskor a répát órákig, fél napokig hagyják a földön, már leveleitől megtisztítva — heverni, és kiteszik a levegő, még inkább a nap sugarai által előidézhető kiszáradásnak. — Erre is kell a kiszedésnél figyelni, és odatörekedni, hogy a répa megtisztittaván, mielőbb rakásokban jöjjön és földdel betakartassék.

Még nagyobb hiba, ha a répa — rakásokban talán kevés zöldséggel betakarva — egy két napig a földön marad, és csak ezután szállittatik el. — A veszteség ez által a gyárosra nézve igen nagy, mert a répából nem kerül annyi czukorlé, mint különben; a termelőre nézve pedig a súly különbség utáni veszteség nem csekélynek mondható, és így ez kétszeresen káros.

E részben is volt alkalmam tapasztalatokat tenni és ezen hiányos eljárásnak nem is sejdített káros hatásáról meggyőződhetni.

A czukorgyáros azt tartja, hogy a répa földből ismét rögtön a földbe jöjjön — ez felel meg leginkább céljainak

Ezekben elmondván a répatermelés fölött tapasztalásból merített nézeteimet, ha ezek — hiven s kitelhetőleg előadva — a répa-culturának tejesztésére és javulására bármily parányi befolyással lehetnek; úgy én időmet s egyebet nem sajnállok, és azon megnyugvással teszem le tollamat, miszerint én ezzel is csak a jó ügynek kívántam s akartam szolgálni. (G. L.)

Hajnik János.